

PRZEMYSŁAW PAWEŁ GRZYBOWSKI

Kapitał społeczny małego miasta i edukacja międzykulturowa. Propozycja działań w sferze publicznej

Streszczenie: W artykule zostały zawarte obszernie fragmenty analizy kapitału społecznego opracowanej dla burmistrza Lubuska. Autor przedstawia także założenia koncepcji edukacji międzykulturowej adresowanej do społeczeństwa małego miasta. Celem autora jest zainicjowanie dyskusji nad formami współpracy między przedstawicielami władz samorządowych i środowiskiem akademickim w dziedzinie projektowania i realizowania koncepcji edukacji międzykulturowej. Przedstawiony dokument zawiera sugestie działań władz miasta, instytucji samorządowych i organizacji społecznych, na zasadach współpracy międzypokoleniowej.

Słowa kluczowe: kapitał społeczny, edukacja międzykulturowa, miasto, sfera publiczna

Dążenie do komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych uczelni wyższych sprzyja spotkaniom przedstawicieli środowiska akademickiego z przedsiębiorcami oraz specjalistami z organów administracji samorządowej i państwowej. Spotkania te często owocują wspólną refleksją i współpracą w dziedzinach ważnych nie tylko dla rozwoju uczelni, ale także miejscowości, w których środowisku zamieszkują ich studenci i pracownicy.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie czytelnikom „Edukacji Międzykulturowej” obszernych fragmentów *Analizy możliwości wykorzystania lokalnego kapitału społecznego w celu realizacji koncepcji edukacji międzykulturowej* – dokumentu sporządzonego dla potrzeb władz samorządowych Lubuska (Grzybowski, 2017). Nawiązuje on do realizacji idei kapitału społecznego (Fukuyama, 1997) rozumianego we współczesnych kategoriach jako „(...) potencjał zgromadzony w społeczeństwie i w jednostkach w postaci norm, wartości, zachowań i instytucji, tworzący podstawę budowania opartych na zaufaniu relacji społecznych, które sprzyjając współpracy, kreatyw-

ności i wymianie wiedzy, przyczyniają się do osiągnięcia celów, których osoby indywidualne nie byłyby w stanie samodzielnie zrealizować” (Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, 2013, s. 122).

Należy podkreślić, że jest to dokument o charakterze metodycznym, a nie naukowym, co determinuje jego formę. Zawiera ogólną charakterystykę miejskiego kapitału społecznego oraz zarys koncepcji edukacji międzykulturowej, na który składają się propozycje różnych form aktywności społecznej oraz działań o charakterze promocyjnym do zrealizowania przez mieszkańców Lubuska należących do różnych pokoleń i w różny sposób uczestniczących w pracach instytucji i organizacji współtworzących miejski kapitał społeczny.

Publikując *Analizę...* w czasopiśmie naukowym wychodzę z założenia, że dzielenie się propozycjami metodycznymi w zakresie edukacji międzykulturowej sprzyja ukazywaniu jej realności i pozwala wykroczyć poza akademickie dywagacje na płaszczyźnie teoretycznej. Chciałbym też wskazać możliwości współpracy pedagogów międzykulturowych z lokalnymi podmiotami w miejscowościach, w których zróżnicowanie charakteryzuje miejscowe dziedzictwo kulturowe i może być jedną z wartości rozwoju.

Lubsko to miejscowość na ziemi lubuskiej, położona w pobliżu granicy polsko-niemieckiej. W jej historii występują liczne wątki międzykulturowe, związane z obecnością mieszkańców wywodzących się z kultur łużyckiej, niemieckiej, polskiej, żydowskiej, od wieków doświadczających konsekwencji położenia na pograniczu (Majchrzak, 1998; Mochocki, 2003).

Przedstawiona poniżej koncepcja została opracowana w sierpniu 2017 roku i przesłana do konsultacji lokalnym instytucjom i działaczom społecznym.

I. Lubski kapitał społeczny

Lubsko ze względu na swe położenie geograficzne, historię i obecną strukturę demograficzną jest miejscowością charakteryzującą się znacznym potencjałem. Jego wykorzystanie, zwłaszcza na zasadzie aktywizowania międzypokoleniowej i międzykulturowej wspólnoty mieszkańców we wspólnej działalności edukacyjnej, może przyczynić się do ocalenia wyjątkowego dziedzictwa kulturowego miasta oraz wzbogacenia form jego popularyzacji zarówno w mieście, jak i poza nim. Celem niniejszej analizy jest wskazanie czynników wzmacniających ten potencjał, a także zaproponowanie możliwych działań edukacyjnych opartych na miejscowym kapitale społecznym.

Wielokulturowość środowiska stanowi unikalny atut z powodzeniem wykorzystywany zarówno przez metropolie (np. Łódź, Wrocław), jak i mniejsze

miejscowości (np. Cieszyn, Nakło) w strategii rozwoju kulturalnego i edukacyjnego.

Lubsko, a wcześniej Zemsz i Sommerfeld, ukształtowało się i funkcjonuje na kulturowym pograniczu, co w dobie globalizacji stanowi nie zawsze docenianą wartość. Chodzi nie tylko o położenie blisko granicy państwowej i w związku z tym obecność przejezdnych, turystów, migracji zarobkowych itp. Atutem jest historia miejscowości ukształtowanej w określonych czasach wysiłkiem mieszkańców należących w różnych proporcjach do kultur polskiej, niemieckiej, żydowskiej, łużyckiej i innych (mam tu na myśli pojedynczych imigrantów z różnych krajów, którzy zasymilowali się w Lubsku). Miasto funkcjonowało przez wieki na zasadzie przenikania się tych kultur, dominacji jednej z nich i asymilacji innych, niekiedy konfliktu, ale także symbiozy, której dowodem jest ostatecznie przetrwanie w historycznym kształcie. Do wielokulturowego dorobku lubszczan można zaliczyć zarówno dzieła kultury materialnej (m.in. zabytki architektury, strukturę miejską), jak i duchowej (m.in. dzieła plastyczne i literackie).

W powyższej perspektywie niepowtarzalną wartością jest fakt, że w lubskim społeczeństwie brakuje zaszłości historycznych związanych z jego miejscem zamieszkania. Większość aktualnych mieszkańców Lubaska to powojenna ludność napływowa lub ich potomkowie. Można założyć, że w związku z tym nie odczuwają traumy powiązanej z dramatycznymi wydarzeniami w Lubsku (np. w czasie okupacji hitlerowskiej). Obecna w osobistych i rodzinnych historiach trauma dotyczy raczej wydarzeń, do których doszło poza Lubskiem (np. przeżycia Sybiraków) niż w najbliższej okolicy. Większość wspomnień lubszczan wiąże się raczej z miejscami ich nauki, pracy, doświadczeniami z aktywności w przestrzeni publicznej Lubaska i okolic, to jest w zakładach przemysłowych, sklepach, miejscach rozrywki (m.in. kinie, domu kultury), lokalach gastronomicznych, kościołach itp. Miasto bywa na ogół postrzegane pozytywnie jako mała ojczyzna, z którą mimo kłopotów życiowych mieszkańcy czują się związani. Towarzyszy temu nie tylko subiektywny, sentymentalny stosunek do miejsca, ale także realne przywiązanie i postawa, którą można by określić mianem patriotyzmu lokalnego¹.

---

¹ Tezę tę należałoby zweryfikować przy pomocy pogłębionych badań socjologicznych. Stawiam ją jednak świadomie (jako osoba urodzona w Lubsku, w dzieciństwie tu mieszkająca, a obecnie często powracająca i pozostająca w stałym kontakcie z członkami rodziny, dawnymi sąsiadami, przyjaciółmi, znajomymi stale mieszkającymi w Lubsku) na podstawie licznych rozmów przeprowadzonych z mieszkańcami miasta.

Lubsko jest związane umowami partnerskiej współpracy z następującymi miejscowościami: Helsing (Dania), Forst i Vlotho (Niemcy), Pawłohrad (Ukraina) oraz Brody (Polska). W związku z wysiedleniem ludności niemieckiej po drugiej wojnie światowej poza granicami Polski istnieje nadal środowisko byłych mieszkańców Sommerfeld i ich potomków, którzy w Lubsku mogą poszukiwać swoich korzeni rodzinnych i pamiątek, odczuwając z miastem i okolicami zrozumiałą więź. Zjawisko tzw. nowej etniczności polegające na poszukiwaniu i powracaniu do korzeni dzięki możliwości ruchu bezwizowego to szansa do nawiązania nowych kontaktów opartych na sentymentalnej więzi i wspólnej tożsamości. Osoby te stanowią potencjalne środowisko, w którym można by poszukiwać partnerów do współpracy przy zachowaniu wielokulturowego dziedzictwa miasta.

Cechą współczesnego społeczeństwa Lubuska szczególnie istotną w perspektywie jego rozwoju jest obecność licznej grupy dzieci i młodzieży uczących się w miejscowych kilkunastu szkołach różnego stopnia. Należą do niej zarówno dzieci mieszkańców, jak i osoby dojeżdżające spoza miasta i gminy, które z różnych przyczyn wybrały tutejsze szkoły. Do wykorzystania jest nie tylko potencjał uczniów, ale także absolwentów lubuskich szkół kształcących się i zamieszkujących w innych miejscowościach. Wprowadzony niedawno obowiązek śledzenia przez szkoły losów absolwentów może stanowić nie tylko czynnik gromadzenia danych osobowych do celów statystycznych, ale także narzędzie upowszechniania informacji o Lubusku na zasadzie przesyłania ich do absolwentów lubuskich szkół z wykorzystaniem danych z bazy absolwentów.

Istotnym elementem lubuskiego kapitału społecznego jest działalność organizacji pozarządowych, do których celów statutowych należy m.in. edukacja – na przykład Hufiec Lubusko Związku Harcerstwa Polskiego. Zarówno młodzi, jak i starsi lubuscy pasjonaci oraz działacze społeczni mają do dyspozycji także m.in.: Forum Samorządowe Lubusko; Fundację Kolejową Stacja Lubusko; Miejski Ludowy Klub Sportowy Budowlani Lubusko; Koło Wędkarskie nr 1 w Lubusku; Koło Związku Sybiraków w Lubusku; Lubuskie Centrum Oyama Karate; Lubuskie Stowarzyszenie Malarzy-Rzeźbiarzy-Fotografików Marfo, Stowarzyszenie Beit Lubusko, Stowarzyszenie Piłki Siatkowej Eurotax Lubusko. Należy też wymienić formalnie istniejącą Młodzieżową Radę Miejską. Na portalu społecznościowym Facebook funkcjonuje Społeczność Lubusko Moje miasto, a mieszkańcy komentują także facebookowe podstrony lokalnych czasopism „Przekroju Lokalnego” i „Magazynu Lubuskiego”. Przykłady działalności w sferze publicznej Lubuska wiążą się także z pracami parafii (m.in. pochody z okazji Świąta Trzech Króli, festiwale organowe).

Na pokreślenie zasługują wyjątkowo prężna działalność lubskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku i bogata oferta Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Lubsko, Lubskiego Domu Kultury oraz Ośrodka Sportu i Rekreacji w Lubsku. Ich obiekty to doskonała baza dla działalności społeczno-kulturalnej mieszkańców oraz prezentowania dorobku miasta i gminy.

Osoby, które poszukują informacji o dziedzictwie kulturowym Lubaska (zarówno na terenie miasta, w przewodnikach turystycznych, jak i w Internecie), spotykają się z następującymi trudnościami:

- nie zawsze działa elektroniczny informator na ścianie ratusza,
- brakuje wzajemnych odsyłaczy na lubskich stronach internetowych (portal miejski, BiP, dom kultury, biblioteka, strony szkół); strony zawierają nieczynne linki i są rzadko aktualizowane,
- brakuje atrakcyjnej strony internetowej prezentującej historię miasta i jego mieszkańców, zawierającej odsyłacze do galerii (np. pocztówek), stron miejskich na portalach społecznościowych, stron organizacji pozarządowych działających w Lubsku, kolekcji publikacji o Lubsku do ściągnięcia w formie plików pdf itp.,
- brakuje tablic informacyjnych i ulotek o historii miasta, poszczególnych miejsc i dokonaniach lubszczan (zarówno w języku polskim, jak i obcych); brak tego rodzaju środków informacji jest szczególnie odczuwalny na miejskim rynku, w hotelach i restauracjach,
- zarówno na miejskich tablicach informacyjnych, jak i na miejskich stronach internetowych brakuje promocji sławnych lubszczan Johana Joachima Möllera, Adolfa Edwarda Matthesa, Ottona Mathesa, Gustawa Adolfa Schmidta, Cezara Astfalcka, Eugenii John (Marlitt) czy Gerharda Domagka; na uwagę pod względem promocji zasługuje także związana z pałacem w Dłużku cesarzowa Augusta Wiktoria – niestety również nieobecna w miejskich informatorach,
- słaba promocja współczesnego życia miasta i wydarzeń społeczno-kulturalnych przy pomocy stron internetowych i portali społecznościowych – także w językach obcych,
- słaba ochrona pamiątek historycznych i miejsc pamięci².

---

² Większość tego rodzaju pamiątek została skatalogowana w świetnym opracowaniu Benedykta Szymańskiego 2009 *Pamięć w kamień wrasta... czyli tablice i pomniki Lubaska*. (Lubsko, b.w.). Stan wielu zarejestrowanych tam tablic i miejsc pamięci, od czasu opublikowania pracy znacznie się pogorszył, wymaga inwentaryzacji i konserwacji. Opracowanie to jest dostępne na stronie biblioteki, lecz ze względu na swą wartość merytoryczną powinno się znaleźć także na stronach miejskich. Może warto

II. Założenia koncepcji edukacji międzykulturowej

Istnienie w Lubsku tak dużej liczby placówek edukacyjnych i kulturalnych oraz instytucji i organizacji zrzeszających mieszkańców świadczy o wysokim poziomie kapitału społecznego, który można wykorzystać do promowania dziedzictwa kulturowego miasta. Może się to dokonywać między innymi poprzez realizację koncepcji edukacji międzykulturowej na następujących płaszczyznach międzyinstytucjonalnych i międzypokoleniowych oddziaływań edukacyjnych:

- płaszczyzna wewnętrzna – działania adresowane do mieszkańców Lubska,
- płaszczyzna zewnętrzna – działania adresowane do osób odwiedzających Lubsko w różnych celach (systematycznie lub okazjonalnie) oraz poszukujących o nim informacji (m.in. w Internecie).

Cele owej koncepcji edukacji międzykulturowej mogą być następujące:

- integracja międzypokoleniowa społeczeństwa Lubska,
- popularyzowanie historii oraz wielokulturowego dziedzictwa Lubska,
- wzbogacenie działań społecznych i współpracy na rzecz Lubska.

Oto propozycje elementów (etapów) koncepcji edukacji międzykulturowej możliwe do zrealizowania z wykorzystaniem lubskiego kapitału społecznego.

Stała wystawa o Lubsku w Baszcie Pachołków

Skoro w Lubsku nie istnieje muzeum miejskie, a turyści nie mają możliwości zapoznania się z jego historią z dostępnych w przestrzeni publicznej źródeł, może byłoby warto rozważyć utworzenie niewielkim nakładem środków finansowych publicznej wystawy w niszy znajdującej się w Baszcie Pachołków. Nisza ta, dziś zasłonięta przepięknym bluszczem, stanowiła niegdyś miejsce pamięci (mauzoleum) mieszkańców Lubska poległych w czasie wojen.

Na ścianach tego pomieszczenia można by umieścić tablice z tworzywa sztucznego, prezentujące historię miasta z podkreśleniem jego wielokulturowej przeszłości, sławnych mieszkańców, projekt rozwoju itp. W miarę możliwości teksty na tablicach mogłyby być wielojęzyczne – w językach polskim, angielskim, niemieckim, francuskim. Ciekawostką, która zapewniłaby wystawie bezpłatną reklamę w mediach społecznościowych, mogłoby być zamieszczenie opisu w języku esperanto.

Do wzbogacenia strony graficznej tablic można by wykorzystać dawne pocztówki, fotografie oraz prace plastyczne wykonane przez współczesnych artystów z Lubska (np. fotografie Krzysztofa Kilianskiego, akwarele Stanisława Górala i innych członków Marfo, pokłósie pleneru „Lubsko nocą”). Można by też odnowić i wyeksponować pochodzące z mauzoleum tablice z nazwiskami sommerfeldczyków (to mieszkańcy miasta, którzy tu żyli i pracowali przyczyniając się do jego obecnego piękna).

Tablice informacyjne, podstrona internetowa oraz wystawa „Lubsko nieistniejące”

W najnowszej historii Lubska zapisało się wiele miejsc, po których już dziś nie ma śladu lub pozostały relikty w opłakanym stanie (np. budynki zakładów pracy „Luwena”, „Ceramika”, „PBRol”, młyn wodny, gazownia, cegielnie; relikty instalacji gazowej; relikty pomników itp.). Wiele z nich zachowało się zarówno w pamięci mieszkańców, jak i na przechowywanych w domowych archiwach fotografiach. Póki te zdjęcia i inne pamiątki nie trafiły jeszcze na śmietnik, a relacje o wydarzeniach nie umarły wraz z dziadkami i rodzicami, byłoby warto zebrać je w celu zachowania wspólnych śladów pamięci i opowiedzenia o nich zarówno młodym mieszkańcom Lubska, jak i turystom.

Informacje i materialne pamiątki mogłyby być gromadzone przez uczniów, pasjonatów działających w organizacjach pozarządowych i in., a następnie opracowywane (fotografowane, skanowane, opisywane) przez międzypokoleniowy zespół w domu kultury – np. we współpracy z Uniwersytetem Trzeciego Wieku. Efekty prac zespołu w postaci wystawy o lubskich miejscach nieistniejących mogłyby stać się podstawą opracowania tematycznej monografii i/ lub strony internetowej, tablic informacyjnych do zamieszczenia w przestrzeni publicznej, a może stałej wystawy w przyszłym muzeum miejskim, w którym zgromadzone by nie tylko fotografie, ale materialne pamiątki i zabytki.

Prace międzypokoleniowego zespołu opracowującego pamiątki mogłyby też prowadzić do opracowania wykazu interesujących miejsc w Lubsku, godnych popularyzacji także przy pomocy innych form – na przykład aplikacji na smartfony.

Lubska biblioteka cyfrowa

Podstawowym miejscem, w którym można zaczerpnąć informacje o przeszłości Lubska, jest miejsko-gminna biblioteka publiczna. Byłoby dobrze rozbudować w niej dział z książkami oraz innego rodzaju źródłami na temat Lubska i okolic, a także książkami autorstwa byłych i obecnych mieszkańców

Lubaska oraz opracowanie dostępnego publicznie katalogu takich publikacji. Mogłoby się to dokonać także poprzez pozyskanie brakujących źródeł na zasadzie depozytu, użyczenia, darowizny, spadku itp. np. z kolekcji prywatnych bibliofilów, kolekcjonerów i instytucji (np. z likwidowanej lubskiej filii Biblioteki Pedagogicznej).

Informacja o takim dziale w lubskiej bibliotece oraz szczegółowa, aktualizowana na bieżąco lista dostępnych źródeł mogłaby zostać zamieszczona zarówno na stronie internetowej biblioteki, jak i stronie miejskiej Lubaska. Rzadko która miejscowość promuje się w ten sposób, a informacja o dostępnych źródłach byłaby cenna nie tylko dla turystów, lecz także mieszkańców Lubaska.

Warto też pomyśleć o utworzeniu Lubskiej Biblioteki Cyfrowej. Oczywiście ze względów finansowych i organizacyjnych byłoby trudno nadać jej formułę podobnych instytucji działających przy uniwersytetach oraz Wojewódzkich i Miejskich Bibliotekach Publicznych. Jednak w lokalnym zakresie może to być po prostu miejsce na serwerze lubskiej biblioteki i/lub miasta. Chodzi o to, by źródła na temat Lubaska zeskanować i zamieścić w formie plików PDF do bezpłatnego ściągnięcia z Internetu. Dotyczy to zwłaszcza publikacji niskonakładowych³ i w związku z tym wyczerpanych, a także tych rzadkich, do których prawa autorskie wygasły. W tym samym miejscu można by udostępniać na bieżąco wydawane publikacje o Lubsku, które krążą w Internecie na zasadzie wolnego dostępu, lecz osoby niemające wprawy w ich wyszukiwaniu nie znajdują ich⁴.

---

³ Patrz na przykład: Majchrzak, J. P. 1998. *Miasto ze złotym lwem w herbie. Opowieści o dawnym Lubsku na nowo opowiedziane*. Żary: Dom Wydawniczy „Soravia”; Mochocki, W. 2003. *Lubsko we wspomnieniach czyli wędrówki po dziejach miasta nad Lubszą*. Lubsko: Urząd Miejski w Lubsku; Mochocki, W. 2015. *MLKS Budowlani Lubsko w życiu sportowym miasta w latach 1949–2014. 65 lat klubu*. Lubsko: MLKS Budowlani; praca zbiorowa, 1997. *50 lat minęło... Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Lubsku 1946–1996: monografia*. Lubsko: ZSOiE w Lubsku.

⁴ Patrz na przykład: wersja elektroniczna książki oprac. Cisek, B., Gebułowicz, J., Mickiewicz, M., Olejnik, A. 2016. *60 lat jedyńki. Monografia Szkoły Podstawowej nr 1 im. Janusza Korczaka w Lubsku 1955–2015*. Lubsko: Szkoła Podstawowa nr 1 im. Janusza Korczaka w Lubsku; Szymański, B. 2009. *Pamięć w kamień wrasta... czyli tablice i pomniki Lubaska*. Lubsko: b.w., maszynopis; praca zbiorowa, 2005. *Cmentarze Lubaska dawniej Sommerfeld przeszłość i stan obecny*. Lubsko: b.w. oraz numery archiwalne „Magazynu Lubskiego”.

W Lubskiej Bibliotece Cyfrowej mogłyby się też znaleźć galerie okładek książek o Lubsku i oraz autorstwa lubszczan⁵, a także kolekcje pocztówek (szczególnie tych starych z Sommerfeld, które są dostępne bezpłatnie w Internecie). W dobie kultury wizualnej tego rodzaju galerie są atrakcyjną formą promocji – atrakcyjną tym bardziej, że nie obciążają budżetu miejskiego, a wymagają tylko trochę czasu i wysiłku w trakcie ich przygotowania.

Archiwum historii mówionej Lubska

W przypadku zarezerwowania miejsca na lubskich serwerach dla biblioteki cyfrowej może byłoby warto pomyśleć także o jej rozbudowaniu o dokumenty multimedialne.

Interesującą formą współpracy międzypokoleniowej mieszkańców Lubska oraz cennym narzędziem zachowania pamięci o mieście i jego promocji mogłoby być Archiwum historii mówionej Lubska. Chodzi o opracowanie schematów wywiadów do przeprowadzenia z mieszkańcami Lubska pamiętającymi nie tylko najistotniejsze wydarzenia z historii miasta i okolicy, ale mogącymi opowiedzieć np. warunkach życia w okresie powojennym, pracy w nieistniejących zakładach produkcyjnych, interesujących wydarzeniach oraz dawnych relacjach społecznych w mieście i instytucjach (np. szkołach).

Wywiady takie mogłyby być przeprowadzane przez harcerzy, uczniów przygotowujących prace semestralne z historii i języka polskiego, uczestników konkursów na najciekawsze wspomnienia o Lubsku rozpisanych przez dyrekcje szkół, domu kultury, biblioteki itp. Pierwszymi uczestnikami wywiadów mogliby być dziadkowie, sąsiedzi oraz przyjaciele dzieci i młodzieży biorących udział w konkursach, studenci Uniwersytetu Trzeciego Wieku itp.

Osobiste, subiektywne relacje o przeszłości miasta, nagrane choćby tylko przy pomocy telefonów komórkowych i/lub dyktafonów, zachowane w formie plików dźwiękowych na lubskich serwerach, mogą być nieocenionym źródłem informacji dla przyszłych pokoleń oraz czynnikiem więzi międzypokoleniowej, budowania wspólnoty poprzez kształtowanie świadomości o lubskich korzeniach, tożsamości mieszkańców.

Wolontariat międzypokoleniowy

Interesującą płaszczyzną integracji międzypokoleniowej w Lubsku mógłby stać się miejski wolontariat zorganizowany pod patronatem szkół we współ-

---

⁵ Chodzi o tłumaczenia prac wspomnianych sommerfeldczyków: Johana Joachima Möllera, Adolfa Edwarda Matthesa, Ottona Mathesa, Gustawa Adolfa Schmidta, Cezara Astfalcka, Eugenii John (Marlitt), Gerharda Domagka oraz autorów współczesnych.

pracy z organizacjami pozarządowymi (np. Uniwersytetem Trzeciego Wieku, stowarzyszeniami pasjonatów) i instytucjami (np. Dom Pomocy Społecznej, Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy, Środowiskowy Dom Samopomocy, Warsztat Terapii Zajęciowej).

Zaletą spotkań wolontariuszy z podopiecznymi bywa nie tylko wzajemna poprawa jakości życia i kondycji psychospołecznej. Wolontariusze zyskują poczucie sensu swoich działań i przekonanie o byciu potrzebnym, zdobywają doświadczenia i kompetencje społeczne, natomiast podopieczni cieszą się, że ktoś ich odwiedza, pamięta, zyskują partnerów w walce z samotnością i złym samopoczuciem.

Istnieje wiele form wolontariatu, zarówno okazjonalnych, jak i wymagających systematyczności. Najczęściej nie wymagają one nakładów finansowych i wyjątkowych umiejętności, a podstawową trudnością jest znalezienie sprawnego koordynatora, który nadzorowałby prace wolontariuszy i zajmował się m.in. ustalaniem terminów spotkań z podopiecznymi, sposobów ewaluacji działań itp.

Działania wolontariackie mogą się opierać na realizowanych w szkołach wzorach aktywności kulturalnej – np. przedstawieniach, wspólnym czytaniu książek i rozmowach o ich treści, spacerach itp. Coraz bardziej popularną formą cieszącą się zainteresowaniem młodzieży, jak i podopiecznych instytucji opiekuńczych są na przykład działania grup doktorów klaunów, którzy odwiedzają szpitale, domy opieki, domy dziecka i organizują działania integracyjne w przestrzeni publicznej (np. podczas imprez masowych). Jedną z organizacji pozarządowych, która mogłaby nieodpłatnie przeszkolić wolontariuszy w Lubsku, jest Fundacja DrClown.

Więzi międzypokoleniowe powstałe podczas spotkań wolontariuszy i podopiecznych mogłyby zostać wykorzystane jako płaszczyzna porozumienia i wspólnej realizacji działań kulturalnych dotyczących historii Lubka i jej promocji. Wolontariusze – poza standardowymi działaniami wynikającymi z celów swoich grup – mogliby zbierać od swych podopiecznych wspomnienia o życiu w dawnym Lubku, wspólnie tworzyć opisy do fotografii, pisać teksty o charakterze kronikarskim, nagrywać relacje do archiwum historii mówionej Lubka, odkrywać nowe wątki historii miasta itp.

Cykliczne gry miejskie z okazji nocy muzealnej

Skoro w Lubku nie ma muzeum i w związku z tym urządzanie cyklicznych imprez w ramach tzw. nocy muzealnych jest niemożliwe, może byłoby warto rozważyć zaproszenie mieszkańców do organizowanych w tym samym termi-

nie cyklicznych fabularnych gier miejskich, których celem, oprócz poznawania dawnego i nowego Lubuska, byłyby także integracja międzypokoleniowa.

We współpracy z seniorami z Uniwersytetu Trzeciego Wieku, miłośnikami ziemi lubuskiej z organizacji pozarządowych, grupami rekonstrukcyjnymi itp. można byłoby opracować scenariusze gier miejskich. Wieczorne i nocne wyprawy trasami np. włókniarzy, ceramików, sommerfeldczyków, gazowników, strzelców itp., realizowane na zasadzie rywalizacji grup lub pojedynczych uczestników, mogłyby nie tylko przyczynić się do poznania historii Lubuska i jego mieszkańców, ale także zachęcić do współpracy przy porządkowaniu i upiększaniu miejsc wartościowych dla kultury miasta.

Opracowanie scenariuszy tego rodzaju gier, zadań/pytań dla ich uczestników wiąże się zwykle z poznawaniem historii osób i miejsc, wspólną zabawą w trakcie wytyczania tras, wymyślania kryjówek na koperty z zadaniami, projektowania i szycia kostiumów dla osób, które z ramienia organizatorów pilnowałyby przebiegu gry na jej trasie. Mogłyby to robić międzypokoleniowe zespoły, a do uczestnictwa w grach oprócz mieszkańców Lubuska można by zaprosić także chętnych z sąsiednich gmin.

Zjazdy sommerfeldczyków i lubszczan

Świetną okazją do spotkań międzykulturowych mogłyby być organizowane np. przy okazji Dni Lubuska zjazdy sommerfeldczyków i lubszczan oraz /lub mieszkańców miast partnerskich. Poza typową aktywnością festynową (np. międzynarodowe rozgrywki sportowe typu „Lubsko contra reszta świata”, konkursy prezentacje i warsztaty artystyczne, kulinarne itp.) byłaby to okazja do rozmów o przeszłości miasta, wymiany pamiątek, nawiązania współpracy z zagranicznymi odpowiednikami organizacji pozarządowych, a być może także kontaktów prywatnych i biznesowych.

Współpraca akademicka

Byłoby warto zwrócić się do władz uczelni w regionie (Uniwersytet Zielonogórski, Uniwersytet Viadrina itp.) z prośbą o podjęcie badań naukowych na terenie Lubuska (archeologicznych, historycznych, socjologicznych, pedagogicznych itp.). Napisane na ich podstawie artykuły i monografie naukowe nie tylko wzbogaciłyby zbiory biblioteki, ale także przyczyniłyby się do promocji miasta przy pomocy międzyuczelnianych kanałów przekazywania informacji.

Jedną z form zachęcenia naukowców do przeprowadzania tego rodzaju badań i zachęcania do włączenia się do nich studentów (np. piszących prace licencjackie i magisterskie) mógłby być cykliczny konkurs władz miejskich

na prace naukowe o Lubsku. Celem wzbogacenia konkursu mógłby on mieć charakter międzynarodowy i międzykulturowy. Z pewnością wiele interesujących materiałów na temat przeszłości miasta znajduje się w archiwach niemieckich, których zbiory są dostępne dla badaczy.

* * *

Powyższy zarys koncepcji nie wymaga realizacji wszystkich jej elementów, nie jest też projektem wielofazowym. Realizacja koncepcji zależy wyłącznie od zainteresowania potencjalnych uczestników, dla których działania na rzecz Lubska to pasja i sposób przyjemnego spędzania czasu wolnego. Niektóre elementy wymagają zainwestowania środków finansowych – inne jednak można zrealizować na zasadzie zintegrowania środków własnych i współpracy poszczególnych podmiotów składających się na lubski kapitał społeczny.

Bibliografia

- Cisek, B., Gebułowicz, J., Mickiewicz, M. i Olejnik, A. oprac. 2016. *60 lat jedyńki. Monografia Szkoły Podstawowej nr 1 im. Janusza Korczaka w Lubsku 1955–2015*. Lubsko: Szkoła Podstawowa nr 1 im. Janusza Korczaka w Lubsku.
- Fukuyama, F. 1997. *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*. Warszawa – Wrocław: PWN.
- Grzybowski, P.P. 2017. *Analiza możliwości wykorzystania lokalnego kapitału społecznego w celu realizacji koncepcji edukacji międzykulturowej sporządzona dla Burmistrza Miasta i Gminy Lubsko Lecha Jurkowskiego*.
- Majchrzak, J.P. 1998. *Miasto ze złotym lwem w herbie. Opowieści o dawnym Lubsku na nowo opowiedziane*. Żary: Dom Wydawniczy „Soravia”.
- Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. 2013. *Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju*. Warszawa: Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji.
- Mochocki, W. 2003. *Lubsko we wspomnieniach czyli wędrówki po dziejach miasta nad Lubszą*. Lubsko: Urząd Miejski w Lubsku.
- Mochocki, W. 2015. *MLKS Budowlani Lubsko w życiu sportowym miasta w latach 1949–2014. 65 lat klubu*. Lubsko: MLKS Budowlani.
- Praca zbiorowa. 1997. *50 lat minęło... Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego w Lubsku 1946–1996: monografia*. Lubsko: ZSOiE w Lubsku.

Praca zbiorowa. 2005. *Cmentarze Lubska dawniej Sommerfeld przeszłość i stan obecny*. Lubsko: b.w.

Szymański, B. 2009. *Pamięć w kamień wrasta... czyli tablice i pomniki Lubska*. Lubsko: b.w.

**Social capital of a small town and intercultural education.
A suggestion for activities in the public sphere**

Abstract: The article contains extensive excerpts from the analysis of social capital prepared for Mayor of Lubsko. The author also outlines the concept of intercultural education addressed to the small town community. The author's aim is to initiate discussions on forms of cooperation between representatives of local government and the academic community in the field of design and implementation of intercultural education. This document contains suggestions for actions by city authorities, self-government institutions, social organizations and non-governmental organizations on the basis of intergenerational cooperation.

Keywords: social capital, intercultural education, city, public sphere

Translated by Marek Frąckowiak